

מניחין את התפילין בשעת השינה בין הכר לכסת שלא כנגד ראשו, והוה ידענא דיום טבילה הוה שזה היה יום טבילה ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד.

וכאן המקור לחיוב עונה שמבואר בשו"ע אר"ח הלכות צניעות סימן ר"מ סעיף א' וכל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל טבילתה והמקור מובא בפוסקים ממימרא זאת שלמדנו מר"ה בריה דרב יוסף שרבא שלח להביא את התפילין וזה היה יום טבילה אומר רש"י שזה היה יום שטבלה אשתו שזה ליל תשמיש ומוזה לומדים שזה היה חיוב של עונה.

ומה שהוא אומר ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד שהוא בא ללמד אותו הלכה למעשה לכן הוא צוה לו להביא את התפילין שאת זה הוא רצה ללמד אותו הלכה למעשה לעשות מעשה כדברי שמואל שרבא אומר שהלכה כוותיה שכן מותר לו להניח את התפילין מתחת לראשותיו דהיינו בין כר לכסת של כנגד ראשו אפילו אשתו עמו ומכאן שהדין שמותר להניח אפילו אשתו עמו הכוונה כשהוא משמש, זהו לפירושו של רש"י שיום טבילה הכוונה טבילה של אשתו.

אבל רבינו יונה לומד שהוה ידענא דיום טבילה הוה כוונה שהיה יודע שטבל לקריו ושימש מטתו שמנהגם היה לטבול כשהיו משמשים מטותיהן.

שואלים כאן התוס' וא"ת על מה שהגמרא שואלת מדברי הברייתא של ר' חייא שמניחם בכובע תחת מראשותיו או על זה שואלים תוס' מה היה קשה לה לגמרא, אמנם אמרנו שהוא צריך להניח בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ומה שנתן ר' חייא מניחם בכובע תחת מראשותיו הכוונה שלא כנגד ראשו, הרי גם למעלה למדנו בברייתא תחת מראשותיו והגמרא לא מקשה מזה משום שאפשר לפרש את לשון הברייתא שהכוונה שלא כנגד ראשו, אז גם כאן אפשר לפרש שהכוונה שלא כנגד ראשו ומה קשה לה לגמרא, אומרים תוס' שאם כוונת דברי הברייתא במניחם בכובע תחת מראשותיו הכוונה של כנגד ראשו אז למה הברייתא צריכה לומר שמניחם בכובע בתוך התיק אפילו שלא בכובע ג"כ מותר, אלא ש"מ שמדובר אפילו כנגד ראשו שמותר, וזו היתה קושיית הגמרא איך מותר כנגד ראשו תירצה הגמרא דמפיק ליה למורשא דכובע לבר, ומ"מ אומרים תוס' קשה שהרי הגמרא יכלה לתרץ שמדובר באשתו עמו ולכן כתוב כובע משום שאז צריך כלי בתוך כלי, והתוס' משאירים את זה בצ"ע.

תר"י אומרים שעצם ההלכה פוסקים הגאונים שההלכה היא כשמואל ואע"פ ששמואל חולא עם הברייתא ואין דרך האמוראים לחלוק על הברייתא אבל כאן בדבר שהוא בדקדוק המצות כגון זה שהוא משום שמירה של תפילין נוכל לפסוק כמו האמורא, כך שההלכה היא כשמואל וכפי שאנו רואים שרבא אמר שההלכה היא כשמואל וגם לימד הלכה למעשה שההלכה היא כשמואל כפי שלמדנו לפירושו של רש"י.

אומרים תר"י שלהניח את התפילין תחת מראשותיו יש בו ג' דינים, תחת מראשותיו כנגד ראשו אסור בכל ענין אפילו אם הוא יניח תפילין כלי בתוך כלי ואפילו בלא אשתו עמו אבל כנגד ראשו ממש זה דרך ביוון שהוא מניח את הראש על התיק שבו התפילין את זה ודאי אסור, דין שני שאם זה שלא כנגד ראשו בזה יש חילוק אם אשתו עמו או לא, אם אשתו עמו

- דף כ"ד ע"א

כל לנמורינהו מפי עדיף להו מביוני (כך צריך לגרוס כפי שמפורש ברש"י) הוא מוזהר על שמירתם של התפילין מן העכברים שלא יטלו אותם או מגנבים שלא יטלו אותם, עדיף לשמור את התפילין מאשר הבזיון שיש במה שהוא מניח אותם מתחת לראשותיו כשאשתו עמו, ומכיון שלהניח את התפילין תחת מראשותיו זו היא השמירה הטובה ביותר לשמור אותם מן העכברים או מן הגנבים עדיף הנחת התפילין ושמירה שהוא שומר אותם מתחת לראשותיו אפילו כשאשתו עמו שיש בזה משום בזיון.

אומרת הגמרא והיבא מנח להו וא"כ היכן הוא מניח את התפילין ובאיזה אופן הוא שומר אותם מתחת לראשותיו. אמר רבי ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד ראשו הוא מניח אותם בין הכר והכסת אבל לא כנגד הראש, שלא יניח את הראש שלו ממש על כר שמתחתיו נמצאים התפילין, דהיינו שהתפילין לא יהיו ממש מתחת לראש שהוא שוכב אלא באותו מקום שראשו נמצא בין הכר לכסת.

שואלת הגמרא והא תני רבי חייא מניח בכובע תחת מראשותיו כובע הוא הכיס שבו מונחים התפילין, השקית של התפילין, והוא מניח אותם בכובע תחת מראשותיו משמע שהוא מניח אותם כן ממש מתחת לראשו.

עונה הגמרא דמפיק ליה למורשא דכובע לבר הוא מוציא את הפינה של השקית של הכיס של הכובע שבו מונחים התפילין, שהרי התפילין ניכר בבליטה שהם בולטים בקצה של הכיס, כמו שיש לנו את השקית של התפילין התיק של התפילין שמניחים את התפילין בתוכו והרי התפילין בולטין בסוף של אותה שקית תפילין אז את אותו חלק של הבליטה בקצה של הכיס הוא כמו מורשא כמו פינה שאותה הוא מוציא לבחוץ שלא תהיה מתחת לראשו ממש, ועל אף שחלק מאותו תיק של התפילין מאותו כובע הוא באמת מתחת לראשו אבל באותו מורשא אותו חלק היוצא לחוץ שם נמצאים התפילין ולכן מותר, אבל אם זה היה כנגד ראשו ממש התפילין עצמם ודאי שהיה אסור, כך פירשו תר"י.

מספרת הגמרא, בר קפרא צייר להו ככילתא ומפיק למורשהון לבר בר קפרא היה צורר אותם, צורר פירושו קושר אותם, באותה יריעה שהיתה פרוסה מסביב למטה שלו, זה נקרא כילתא, כילתא זה כמו יריעה שהיו פורסים מסביב למטה, שם הוא היה קושר אותם ומפיק למורשהון לבר, את הבליטה של הקשר שהתפילין בולטין מן היריעה את זה הוא היה הופך לצד החוץ לצד חוץ כלפי חוץ ולא כלפי צד המטה.

רב שישא בריה דרב אידי מנח להו אשרשיפא ופריס סודרא עלוייהו הוא היה מניח אותם אשרשיפא פירושו על ספסל והוא היה פורס סודר עליהם כדי לכסות אותם.

אומרת הגמרא אמר רב המנונא בריה דרב יוסף זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא פעם הייתי עומד לפני רבא ואמר לי זיל אייתי לי תפילין לך הבא לי את התפילין ואשכחתינהו כשהלכתי להביא לו את התפילין מצאתי אותם בין כר לכסת שלא כנגד ראשו כמו שר' ירמיה אמר ששם

יסביר את הברייתא שאם הוא ישן במיטה ובניו ובני ביתו בצדו הרי זה לא יקרא ק"ש.

אמר לך שמואל לרב יוסף מי נחא והתניא למדנו בברייתא היה ישן במטה ובניו ובניו **ניחא** והתניא למדנו **קריאת שמע** (ולא גורסים את המילה ובניו, אלא מדובר שישן במטה ובניו) וכאן ודאי אשתו היא ג"כ בכלל ביתו איך תתרוץ את הברייתא הזאת שכתוב כשאשתו אתו שלא יקרא ק"ש **אלא אם כן היתה מליתו מפסקת ביניהן, אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא שרב יוסף יודה שיש מחלוקת בברייתא בין שתי ברייתות אם באשתו מותר לו להחזיר פניו ולקרוא ק"ש או לא וזה מחלוקת של תנאים, א"כ לדירי נמי תנאי היא גם אני סובר שבין באשתו בין באחר יש מחלוקת של תנאים בברייתא אם מותר לו להחזיר פניו ולקרוא ק"ש או לא, זו היא הגירסא שלנו בגמרא שהיא גירסתו של רש"י שאותה ברייתא אחרונה ששמואל מביא להקשות ממנה לרב יוסף כתוב ישן במטה וב"ב במיטה וב"ב זה בודאי אשתו.**

אבל התוס' שואלים על דברי רש"י לא מצאנו שאשתו נקראת בני ביתו (ורעק"א כבר מצייין לזה שיש הערה בזה מדברי תוס' בפסחים דף צ"ח ע"ב בתחלת ערבי פסחים שם התוס' אומרים שאפשר לפרש בני ביתו שאין הכוונה שאשתו בכלל וכאן אומרים תוס' שלא מצאנו בכלל שאשתו תקרא בני ביתו), וגם לפירושו של רש"י הרי מדובר כאן בברייתא הקודמת ואילו כשהגמרא מביאה והתניא משמע שיש כאן ברייתא חדשה ברייתא אחרת, ולכן אומרים תוס' שגורסים בברייתא שאותה מביא שמואל להקשות ממנה לרב יוסף ולהוכיח שאשתו לרב יוסף מוכרחים להגיד תנאי היא זו ברייתא חדשה ששם כתוב מפורש היה ישן במטה ואשתו ישנה בצדו לא יחזיר פניו ויקרא אלא א"כ היתה טלית מפסקת בינו לבינה, הרי שמפורש בברייתא על אשתו שאם היא אתו שהוא לא יכול להחזיר פניו ולקרוא ק"ש וזוהו הוכיחה הגמרא שאשתו לרב יוסף תנאי היא.

אומרת הגמרא אמר מר זה מחזיר פניו וקורא קריאת שמע.

שואלת הגמרא **והא איכא עגבות הרי סוף סוף העגבות נוגעות בהדדי אחת בשניה.**

עונה הגמרא מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא **עגבות אין בהם משום ערוה, ולכן לא איכפת לנו כמה שזה נוגע העגבות של האחד בשני כיון שאין בהם משום ערוה.**

אומרת הגמרא **לימא מסייע ליה לרב הונא** ממה שלמדנו משנה במסכתא חלה האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מותר לה לאשה להפריש חלה מן העיסה שהיא צריכה להפריש ממנה חלה גם כשהיא ערומה מפני שיכולה לכתוב פניה בקרקע זה לשון נקיה פניה של מטה היא יכולה לכסות אותם בקרקע ואע"פ שאדם עירום אסור לו לברך ברכה האשה כשהיא יושבת מותר לה לברך את הברכה על הפרשת החלה שהרי בשיבה פניה של מטה מכוסים בקרקע אבל לא האיש מפני שהביצים והגיד בולטים ונראים, הרי שהאשה מותר לה לברך אע"פ שהעגבות מגולים

צריך כלי בתוך כלי דהיינו כלי אחד שבו מונחים התפילין והכר המכסה על הכלי שהרי הוא שם אותם בין כר לכסת והוא הכלי השני, ומתי צריך כלי כנגד כלי, כשאשתו עמו וגם אז אסור להניח אותם כנגד מראשותיו, ואם אין אשתו עמו אפילו בכלי אחד שהוא רק בין הכר והכסת ג"כ מספיק, כך מסכמים תר"י ומבארים את זה מסוגית הגמרא, שבוזה הם גם מיישבים את קושייתם של התוס' והם מביאים ראיה מלקמן סוף דף כ"ה ששם מפורש להדיא בית שיש בה ס"ת או תפילין אסור לשמש מטתו עד שיוציא אותם או עד שיניחם כלי בתוך כלי שמזה ראיה שצריך כלי בתוך כלי כשאשתו עמו, ואילו כשאין אשתו עמו לא צריך כלי בתוך כלי.

אבל מדברי הרמב"ם מביאים תר"י שהוא לא חילק בין אשתו עמו לשאין אשתו עמו ובכל ענין אמר שצריך כלי בתוך כלי לחומרא.

אומרת הגמרא בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת מהו זוה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע וזה יחזיר פניו ויקרא קריאת שמע, האם מותר לכל אחד מהם להחזיר את פניו ולקרוא ק"ש, שואלים תוס' הרי מדובר שהם שוכבים במטה עירומים בלי בגדים אז הרי שהוא רואה את ערות עצמו, עונים על זה תוס' בד"ה שנים שמדובר שהוא הוציא את ראשו לחוץ, חוזרים תוס' ושואלים הרי לכו רואה את הערוה ואין שום חציצה בין לבו לערוה, עונים שוב תוס' שהמ"ד הזה סובר לבו רואה את הערוה מותר, א"נ שמדובר שהוא חוצץ בבגד שיש לו הוא חוצץ כנגד לבור שלא יהיה לבו רואה את הערוה.

אמר ליה הכי אמר שמואל ואפילו אשתו עמו מותר לו ג"כ לקרוא ק"ש כשהוא מחזיר את פניו, כ"ז שהם פנים כנגד פנים מסביר רש"י פשיטא לי שאסור שיש הרהור ע"י נגיעת ערוה אבל כיון שהוא מחזיר את פניו מותר לו לקרוא ק"ש.

מתקיף לה רב יוסף אשתו ולא מיבעיא אחר הרי כתוב אפילו אשתו משמע לא מיבעיא אדם אחר שבודאי הוא יכול להחזיר את פניו ולקרוא, **אדרבה אשתו כגופו** והוא רגיל בה ואין בזה הרהור כולי האי לכן מועיל כשהוא מחזיר את פניו לקרוא ק"ש ואילו **אחר לאו כגופו** ולא יועיל החזרת פנים כדי לקרוא ק"ש.

מיתבי שואלת הגמרא למדנו בברייתא שנים שישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא, ותניא אחריתי בברייתא אחרת למדנו הישן במטה ובניו ובניו ביתו בצדו הרי זה לא יקרא קריאת שמע אסור לו לקרות ק"ש אלא אם כן היתה מלית מפסקת ביניהן שיש בגד שמפסיק ביניהם ואם היו בניו ובניו ביתו קטנים מותר אז מותר לו כן לקרוא ק"ש.

ומזה שואלת הגמרא **בשלמא לרב יוסף לא קשיא הא באשתו הא באחר** מה שכתוב בברייתא זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא זה מדובר באשתו כיון שאשתו כגופו מותר, ומה שכתוב בברייתא השניה שלא יקרא ק"ש זה מדובר באחר ועל אף שכתוב בניו ובניו ביתו אז יסביר ר' יוסף שבניו ביתו אין הכוונה לאשתו אלא לשמואל קשיא שמואל שסובר שאם באשתו מותר כ"ש אחר איך הוא

שעל אף שיש קושיא על שמואל מהברייתא ההלכה היא כמו שמואל, **הבא מאי** בדין זה של שנים שהם ישנים ששמואל מתיר שמואל לקרוא ק"ש אפילו באשתו עמו האם גם בזה זה ההלכה כשמואל.

אמר ליה אמו כולתו בחדא מחתא מחתינהו, מחתא זה אריגה, האם הכל נארג באריגה אחת, **אלא היבא דאיתמר איתמר והיבא דלא איתמר לא איתמר** במקום שרבא אמר לנו הלכה כשמואל למדנו אבל במקום שלא למדנו שרבא יגיד הלכה כשמואל לא למדנו.

אמר ליה רב מרי לרב פפא שער יוצא כנגדו מהו, מסביר רש"י אם השיער נקב בכגד כנגד זקן התחתון ויצא מן השיער בנקב הזה מהו, האם זה נחשב ערוה לקרות ק"ש כנגדו או לא.

קרא עליה שער שער כלומר מה בכך ולמה שזה יחשב ערוה שיהיה אסור לקרוא ק"ש כנגדו.

אומרת הגמרא **אמר רבי יצחק טפח באשה ערוה**. שואלת הגמרא **למאי**, **אילימא לאסתכלי בה** שיהיה אסור להסתכל אם היא אשת איש אז א"כ על זה אמר ר' יצחק שאפילו טפח נחשב ערוה, **והא אמר רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים** הוזכרו בפסוק תכשיטין שבפנים זה כומז שהוזכר בתורה בפרשת ביות מדין, זה דפוס של בית הרחם שהיו עושים לבנותיהן ונוקבים את כותלי בית הרחם כדרך שנוקבים את האזנים (מסביר כל זאת רש"י) ותוחבים את הדפוס הזה את התכשיט הזה כדי שלא יזדקקו להם זכרים, והתורה הזכירה את זה ביחד עם התכשיטין שבחוץ שזה אצעה וצמיד והרי הם הביאו את התכשיטין האלו על כפרת הרהור עבירה שנסתכלו בכנות מדין, ולמה מנה הכתוב את התכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים **לומר לך כל המסתכל באצבע קמנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף**, אז הרי אפילו באצבע קמנה של אשה אסור להסתכל ולאו דווקא כשיש טפח מגולה.

אלא באשתו ולקריאת שמע מדובר באשתו שאם יש באשתו טפח מבשרה מגולה לא יקרא ק"ש כנגדה.

אומרת הגמרא **אמר רב חסדא שוק באשה ערוה**, אומר רש"י באשת איש שזה נחשב ערוה לענין שאסור להסתכל וכן באשתו הוא הרי שזה נחשב ערוה לענין שאסור לקרוא ק"ש כנגדה **שנאמר** (ישעיהו מ"ו) **גלי שוק עברי נהרות ובתיב בפסוק מיד לאחריו** (ישעיהו מ"ו) **תגל ערותך ונמ תראה חרפתך**, ומזה למדנו את פירוש הפסוק שבזה שמגלה שוק אז בזה מתגלה הערוה, הרי ששוק באשה נחשבת ערוה. **אמר שמואל קול באשה ערוה שנאמר** (שיר השירים ב') **כי קולך ערב ומראך נאוה** זה פסוק בשה"ש ומכיון שהפסוק משבח בענין זה של קול ש"מ תאוה היא ומזה למדנו שקול באשה ערוה.

אמר רב ששת שער באשה ערוה שנאמר (שיר השירים ד') **שערך כעדר העזים**, שוב מאותה סברה שמכיון שזה הוזכר לשבח בשיר השירים סימן שזה תאוה וממילא זה ערוה.

ומזה ראייה שהעגבות אינן נחשבים ערוה.

דוחה הגמרא **תרגמה רב נחמן בר יצחק כגון שהיו פניה טוחות בקרקע דבוקות ומכוסות בקרקע שזה הלשון טוחות מוחלק חלק ולא בולט ולא נראה לחוץ**, מן העגבות גם כן לא.

ומן הענין להביא כאן את קושייתו של המג"א ששאל בסימן ח' ס"ק ב' על מה שמבואר בשו"ע שאת הברכה להתעטף בציצית צריך לעשות במעומד כי ברכת המצות צריך לעשות אותם במעומד, שואל המג"א ממה שלמדנו כאן מהמשנה במסכתא חלה שהאשה יושבת וקוצה לה חלתה והרי בשעה שהיא יושבת אז היא תברך על הפרשת החלה הרי צריך לברך את כל הברכות של ברכת המצות בעמידה ואיך האשה מברכת בישיבה, מתרץ המג"א שהברכה שמברכים על הפרשת חלה איננה ברכת המצות ממש מכיון שאם היא לא תרצה לאפות לחם ולאכול הרי היא לא מחוייבת להפריש חלה ולכן זה לא נחשב ברכת המצות ויכולים גם לברך בישיבה כי מכיון שאין זה אלא לתקן המאכל אז זה נחשב כברכת הנהנין שלא צריך לברך במעומד

וגם הפמ"ג האריך בנידון זה שרק בברכת המצות צריך לברך במעומד, אבל הגאון בביאור הגר"א שם במקום דוחה את דברי המג"א והוא מוכיח שהפרשת החלה היא מצוה ולא כפי שהמג"א אומר שאין זה אלא לתקן המאכל, ובעצם הקושיא דנים האחרונים לתרץ, או משום שכאן א"א בעמידה כי מכיון שרק כשהיא יושבת היא יכולה להפריש בברכה, או כפי שהמלבי"ם בארצות החיים מבאר שרק במצוה שמן התורה צריך לקיים את המצוה בעמידה רק שם הברכה צריכה להיות בעמידה משא"כ בחלה בזמננו שאינו אלא מדרבנן לא צריך שהברכה על הפרשת חלה בזמננו תהיה דווקא בעמידה כפי שהאריך שם המלבי"ם בארצות החיים.

אמר מר למדנו עכשיו כברייתא אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר, אומרת הגמרא **ועד כמה** עד איזה גיל הם נחשבים קטנים.

אמר רב חסדא תינוקת אם זו ילדה בת שלש שנים ויום אחד עד לגיל שלש שנים ויום אחד היא נחשבת קטנה, **ותינוק בן תשע שנים ויום אחד** הוא נחשב קטן, שזהו הזמן שהם באים לכלל ביאה שהרי קטנה בפחות מג' שנים ויום אחד אין הביאה שלה ביאה וכן קטן פחות מט' שנים ויום אחד הביאה שלו לא נחשבת ביאה, ולדעת רב חסדא זה תלוי בזמן שבו הם נחשבים ראויים לביאה.

איבא דאמרי תינוקת בת י"א שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד, **אידי ואידי עד כדי** (יחזקאל ט"ז) **שדים נכנו ושערך צמח**, מסביר רש"י שבת י"א וכן י"ב זהו הזמן שהם באות לכל הבאת סימנים ושדים נכונים שמשם ואילו הם באות לכל ביאה שאדם מתאוה להם וזהו הגיל שעד לגיל זה נחשבים קטנים.

אומרת הגמרא **אמר ליה רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אף על נב דתיובתא דשמואל הלכתא כוותיה דשמואל לענין תפילין ששמואל אמר שמואל לו לשים את התפילין מתחת למראשותיו אפילו אשתו עמו ורבא אמר**

אלא שמדברי הרמב"ם ביארו האחרונים שהרמב"ם סובר שמה שלמדנו כאן שקול באשה ערוה וכן מה ששיער באשה ערוה, הרמב"ם השמיט את זה בהלכות ק"ש משום שהוא סובר שקול באשה ושיער באשה שזה ערוה לא נאמר לענין ק"ש רק לענין איסור ערוה, כך פירש הכ"מ. אלא שהצל"ח בסוגיא כאן תמה על דברי של הכ"מ שהרמב"ם גם לא הביא את הדין של שוק באשה ערוה, והצל"ח האריך בזה.

ועכ"פ להלכה נפסק בשו"ע או"ח בהלכות ק"ש סימן ע"ה סעיף א', טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו אפילו היא אשתו אסור לקרות ק"ש כנגדו, זה כמו שלמדנו אצלנו שלענין ק"ש נאמרה ההלכה שטפח באשה נחשב ערוה, מביא הרמ"א וי"א שדווקא באשתו רק בגילוי של טפח אסור לו לקרוא ק"ש כנגדו אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח ג"כ הוי ערוה, אלא שענין זה שאסור לקרוא ק"ש כנגדו לא נחשב איסור אלא מדרבנן לכו"ע, מבאר שם המ"ב בשם הנשמת אדם, ולכן מועיל עצימת עינים כמו שנלמד מיד לענין שיער באשה שגם זה מובא כן במחבר לענין ק"ש בסעיף ב' שיער של אשה שדרכה לכסותו אסור לקרות כנגדו אפילו זו אשתו אסור לקרות כנגדו ק"ש אבל הבתולות היינו הבחורות שדרכן לילך פרועות הראש מותר, והוסיף שם המ"ב שאפילו אם אשה זו וחברותיה דרכם באותו מקום ללכת בגילוי הראש בשוק כדרך הפרוצות ג"כ אסור כמו לענין גילוי שוק שאסור בכל גווני מכיון שהם צריכות לכסות את השערות מצד הדין, וגם כל בנות ישראל המחזיקות בדת משה נוהרות מזה מימות אבותינו מעולם ועד עתה, או זה וודאי בכלל ערוה ואסור לקרות כנגדן, ולא נתמעטו רק הבתולות שמותר להם ללכת בראש פרוע שם התירו אבל לא בנשים נשואות שחייבות לכסות את השיער מעיקר הדין וכמו שהאר"י בזה שם המ"ב, הרי שהמחבר הביא את הדין של שיער באשה ערוה גם לענין שאסור לקרות ק"ש כנגדו.

וכמו כן לענין קול באשה ערוה הביא המחבר בסעיף ג' יש להזהר משמיעת קול זמר של אשה בשעת ק"ש, והרמ"א מוסיף ואפילו באשתו אבל קול שהוא רגיל בה אינו ערוה אומר הרמ"א, והמ"ב שם בס"ק י"ז מבאר שמה שאמרנו ששמיעת קול זמר אשה אסורה בשעת ק"ש ויש לו להזהר מזה זה אפילו בפנויה אבל שלא בשעת ק"ש מותר רק שלא יכוון להנות מזה כדי שלא יבוא לידי הרהרו עבירה, וזמר של אשת איש וכן כל העריות לעולם אסור לשמוע וכן פנויה שהיא נדה מכלל עריות הוא, וקול זמר של פנויה נכרית היא ג"כ בכלל ערוה, כך שאסור לו לשמוע קול זמר של אשה, אלא שבשעת ק"ש או בזה הוא צריך להזהר משמיעת קול זמר.

ועל מה שפירש רש"י שהדין שוק באשה ערוה מדובר באשת איש שזה ערוה להסתכל מצויין כבר בצד לעיין כמה שכתב הב"ח על הטור או"ח סימן ע"ה לפרש את דברי רש"י, ושם הב"ח שואל מה הוצרך רש"י לפרש לענין להסתכל הרי הגמרא אמרה שגם המסתכל באצבע קטנה זה כאילו מסתכל במקום התורף ולאיוה צורך פירש רש"י שבשוק זה ערוה לענין הסתכלות הרי בזה אפילו אצבע קטנה של אשה נחשב ערוה, מפרש הב"ח שכוונת רש"י שאפילו שוק בלי פסוק לא הייתי סבור שיש כאן איסור ערוה כי בדרך כלל זה מקום שמלולכך בטיט ע"י מלאכה שהיא עוסקת ומהפסוק למדים שזה נחשב

ובענין עצם הדין של המסתכל באצבע קטנה שמבואר ברמב"ם ובטור והשו"ע שהדין הוא רק במתכוון להנות ורק באשת איש אבל בפנויה מותר וכן משמעות דברי רש"י שבכל מקום כאן אצלנו הזכיר שמדובר באשת איש, ויש בזה גם בדברי תר"י וגם בזה נביא את מה שפסק המ"ב שם בהלכות ק"ש סימן ע"ה שלענין איסור ק"ש שהאיסור הוא להרבה פוסקים לקרות נגד מקום המגולה מבשר האשה שאפילו בלי שהוא מתכוון להסתכל ג"כ אסור ובה נאמרו החילוקי דינים שדווקא בטפח או שאולי בשוק אפילו פחות מטפח כמו שהזכרנו, אבל לענין איסור הסתכלות אומר המ"ב לכו"ע המסתכל באשה אפילו באצבע קטנה כיון שמסתכל בה להנות עובר בלאו של לא תתורו אחרי עיניכם ואמרו שאפילו יש בידו תורה ומעש"ט לא ינקה מדינו של גיהנום, וראיה בעלמא לפי תומו בלא נהנה מותר אם לא מצד המוסר, והוא מביא שהאחרונים הוכיחו שאדם חשוב יש לו להזהר בכל גווני, וכל זה במקום שהדרך שיהיה מגולה אבל במקומות שהדרך להיות מכוסה כגון זרועותיה וכחאי גוונא שאר מקומות הגוף אף ראייה בעלמא אסור, וגם הפוסקים כתבו שגם בתולות דידן כיון שהן בכלל נדות או הרי הן בכלל עריות שיש איסור גמור לראות אפילו בהסתכלות בעלמא שאפילו בראיה בעלמא אסור במקומות שהדרך שהם יהיו מכוסים וגם במקומות שאין הדרך שיהיה מכוסה אם הוא מסתכל כדי להנות הוא בודאי עובר על לאו של לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ואדם חשוב וכן כל אדם מדרך המוסר ודאי ראוי שלא יראה בכלל, זוהי מסקנת המ"ב בענין זה.

אומרת הגמרא **אמר רבי חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו** ר"ח מספר שהוא ראה את רבינו הקדוש שהוא תלה את התפילין שלו, ועל זה שואלת הגמרא **מיתבי התולה תפיליו יתלו לו חיייו** אדם התולה את התפילין שלו ביתד היינו על מסמר על קולב יתלו לו חיייו, **דורשי חמורות אמרו דורשי חמורות ולגירסת רש"י זה דורשי רשומות**, זה מי שדורש קשרים וסתומים הכלולים בתורה, וזה אותו משמעות גם אם הגירסא היא דורשי חמורות, אז הם אמרו לדורש מהפסוק (דברים כ"ח) **והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפיליו**, מסביר כאן רש"י שהתורה היא חיייו של האדם ורמז לך הכתוב שיתלו חיייו והב"ח הוסיף ע"פ דברי הגמרא במנחות בדף מ"ד שם אומר ר"ל כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר בישעיהו ה' עליהם יחיו ומכיון שבתפילין יש שם ה' אז מי שמניח תפילין מאריכים לו ימים וכאן כשהוא תולה את התפילין הרי שחיייו תלויים לו מנגד.

מסבירים תר"י שדורשי חמורות פירושו כפי מה שרש"י מפרש דברים המקושרים והמחומתים, וזה מה שנקרא דורשי חמורות, והם מביאים פירוש שני שחמורות מלשון חומרתא ומפרשים אותו מלשון מרגלית, והפירוש שהם דורשים את הדברים שהם כמרגלית, ולמה התולה תפילין חיייו תלויים לו

אחד, שאם הטלית לא נפלה לו לגמרי אלא רק היה צריך לתקן אותה כדי שלא תפול את זה הוא היה ממשמש בכבודו לתקן אותה שלא תפול אבל לא היה מתעטף שאם כבר נפלה לגמרי הוא לא היה מתעטף בה משום שרק לתקן קצת שלא יפול זה לא נחשב הפסק אבל לאחר שהטלית נפלה לקחת אותה ולהתעטף זה נחשב הפסק ולכן הוא לא היה מתעטף, וכשהוא מפהק (וכמו שכבר הסברנו שהיה מפהק) היה מניח ידו על סנטרו היה מניח את היד על הסנטר כדי שלא יראו איך שהוא פותח את הפה.

מיתבי שואלת הגמרא למדנו בכרייתא המשמיע קולו בתפלתו אדם שמשמיע קול בשעת התפילה והוא לא מתפלל בלחש הרי זה מקטני אמנה הרי שהאמונה שלו היא כמו בקטנות דהיינו הוא לא כ"כ גדול באמונתו כי הוא אומר בקול רם ולא בלחש כי הוא חושב כאילו אין הקב"ה שומע את התפילה שמתפללים בלחש, המנביה קולו בתפלתו ואם הוא מגביה עוד יותר מגביה הרבה הרי זה מנביאי השקר שבנביאי השקר כתוב (מלכים א' י"ח) אצל אליהו בהר הכרמל כתוב על נביאי הבעל ויקראו בקול גדול, הרי שנביאי השקר הם הצועקים בקול גדול, מנהק ומפהק הרי זה מוגסי הרוח אם הוא מגהק או מפהק בתפילה הרי הוא מגסי הרוח, המתעטש בתפלתו סימן רע לו זה סימן רע שהוא היה נצרך להתעטש, ויש אומרים ניכר שהוא מכוער, זו היא גם הגירסא של רש"י שזה דבר מכוער, הב"ח מביא גירסא וי"א שהוא עכרן, וכך הביאו תר"י את הגירסא הזאת והם מפרשים עכרן פירושו שניכר שהמעיים שלו מקולקלים עכורים ולכן הוא לא יכול לשהות ולהעמיד את עצמו בתפילה בלי לגהק, ולדעת הגירסא הזאת נראה להם דוחק לומר שהוא מכוער במה שהוא מגהק ומפהק מכיון שזה לאנסו, הרק בתפלתו כאילו רק בפני המלך כאילו הוא ירק בפני המלך, וא"כ הרי קשה ממה שכתוב כאן בכרייתא על מה שאמרנו על רבי שהוא גיהק פיהק נתעטש ורק, הרי כל הדברים האלו מבוארים בכרייתא שאסור לעשותם בתפילה, והגמרא מבארת בשלמא מנהק ומפהק לא קשיא כאן לאונסו כאן לרצונו רבי גיהק ופיהק לאנסו ובכרייתא כתוב שאם הוא עושה זאת לרצונו הרי זה מכוער או שזה מגסי הרוח, אלא מתעטש אמתעטש קשיא הרי כל עיטוש הוא תמיד לאנסו ומה נתרץ בזה.

עונה הגמרא מתעטש אמתעטש נמי לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה אם הוא מתעטש מלמטה ומפיה בקול זה סימן רע לו אבל אם הוא מתעטש מלמעלה סימן יפה לו, כך נפסק להלכה בסוף סימן ק"ג בסעיף ג', והגמרא מביאה על זה דאמר רב זירא הא מילתא אבלעא לי בי רב המנונא (וגירסא שניה יש בצד איבעיא לי) ולפי הגירסא אבלעא לי פירושו שנבלעה בו בי ותקילא לי בי כולי תלמודא וזה שקול אצלי כמו כל מה שלמדתי, זה היה חביב אצלו משום שהוא היה רגיל להתעטש, ומה הוא למד שם המתעטש בתפלתו סימן יפה לו וכפי שהסברנו זה מדובר במי שמתעטש מלמעלה מתעטש מהפה, ולמה זה סימן יפה כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושין לו נחת רוח מלמעלה, מסביר רש"י שהעיטוש הוא נחת רוח לאדם וזה

מנגד מסבירים תר"י כיון שהוא אינו חושש לכבוד התפילין ג"כ המזונות שלו לא יגיעו לו בכבוד אלא מרחוק, זה נקרא חייו תלויים לו מנגד מלשון כמנגד תראה את הארץ הכוונה והפירוש מרחוק.

עכ"פ כיון שמי שתולה את התפילין הרי זה כמי שחייו תלויים לו מנגד איך אתה אומר על רבי שהוא תלה את התפילין.

עונה הגמרא לא קשיא הא ברצועה הא בקציצה מה שאמרנו שיש איסור בדבר זה אם הוא תולה את התפילין ברצועות, את הרצועות הוא שם על היתד על הקולב, והבית שזה הקציצה הבתים של התפילין הם תלויים כלפי מטה, זה דרך בזיון, אבל אם הוא תולה אותם בקציצה שהקציצה (הבית של התפילין) מונח על היתד והרצועה למטה בזה מותר.

ואיבעית אימא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור שגם כשהבית מונח על היתד ואילו הרצועה כלפי מטה ג"כ אסור, וכי תלה רבי בכיסתא תלה מה שרבי תלה תלה את התפילין כשהם מונחים בתוך התיק שלהם.

שואלת הגמרא אי הכי מאי למימרא מה חידוש יש בדבר ודאי שיותר לתלות את התפילין שהם מונחים בתוך התיק שלהם.

עונה הגמרא מהו דתימא הייתי סבור לומר תיבעי הנחה כספר תורה שיצטרכו להניח אותם כמו שמניחים ס"ת קמשמע לן שיותר לתלות את התפילין שהם מונחים בכיס שלהם.

וכן נפסק להלכה כמו האב"ע בהלכות תפילין סימן מ' סעיף א' פוסק המחבר אסור לתלות תפילין בין בבתים, היינו שהבית תהיה על היתד והרצועות למטה, בין ברצועות, אבל מותר לתלותן בכיסן, כשהתפילין מונחים בתוך התיק.

אומרת הגמרא ואמר רבי חנינא אני ראיתי את רבי שניהק ופיהק ונתעטש ורק, מסביר רש"י גיהק פירושו שאדם מוציא מגופו לפיו, מהגוף הוא מוציא דרך הפה נפחה מתוך שובע וריח הגיהוק כריח המאכל שהוא אכל, ולאחר מכן בסוף העמוד מביא רש"י שיש שדורשים גיהק זה נוטריקון כמו שתי מילים גו הקים שזה בא מתוך הגוף, פיהק פירושו מה שאנחנו קוראים לפהק, היינו שאדם פותח את הפה להוציא רוח כמו אדם שעייך ורוצה לישון אז הוא מפהק או להיפך כשהוא קם מהשינה, ובסוף העמוד מביא רש"י שיש מפרשים גם פיהק מנוטריקון פיו הקים, נתעטש מפרש רש"י שטרנוד"א בלע"ז ומדברי המתרגם שמתרגם "ניסן" שזה באידיש פירושו כמו שאנחנו אומרים עיטוש (לעשות אפטשי"ו), ורק פירושו שהוא ירק,

- דף כ"ד ע"ב

וממשמש בכבודו מפרש רש"י שהיה ממשמש בכבודו אם היתה כנה (מלשון כינים) שעוקצת אותו היה ממשמש בכבוד להעביר את הכינה אבל לא היה מתעטף אם הטלית נפלה ממנו כשהוא מתפלל לא היה לוקח את הטלית ומתעטף בה כדי שלא להפסיק בתפילתו, תוס' מביאים בשמו של רבינו חננאל לפרש שמשמש בכבודו אבל לא היה מתעטף זה ענין

את לבו בלחש מותר כיון שהוא אומר בקול כדי שיוכל לכוון, וגם על זה מסיימת הגמרא והני מילי ביחיד אבל בצבור אתי למיטרד צבורא אם גם בציבור הוא ישמיע את קולו הוא יבוא להטריד את הציבור ולהפריע להם בתפילה.

ועל אף שכאן הוזכר רק לענין שמותר לו להשמיע קולו והוא לא חייב להתפלל בלחש אם זה מועיל לו לכוונת הלב באופן ובמקום שהוא לא מטריד את הציבור מביאים הראשונים כאן בתר"י שאפילו בהגבהת הקול להגביה את הקול לגמרי ג"כ מותר כי כך מבואר בירושלמי בפרק תפילת השחר שרב אבא בר זודא היה מתפלל בקול עד שבני ביתו למדו ממנו את סדר התפילה, הרי שהוא היה מתפלל כל כך בקול לעורר את כוח הכוונה שבני ביתו היו שומעים ולומדים התפילה ממנו, אז גם להגביה את הקול מותר כשהוא מתפלל בינו לבין עצמו.

וכך נפסק להלכה בהלכות תפילה סימן ק"א סעיף ב', לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו, אדם צריך להוציא את המילים של התפילה בשפתים, ומשמיע לאזניו בלחש, ולא ישמיע קולו, ואם אינו יכול לכוון בלחש מותר להגביה קולו וה"מ בינו לבין עצמו אבל בציבור אסור דאתי למטרד ציבורא, הוא יבוא לטרוד את הציבור בתפילה, ואפילו להשמיע קולו במקצת ג"כ אסור וכ"ש להגביה קולו, ועל זה מובא בסעיף ג' יש אומרים שבראש השנה ויו"כ מותר להשמיע קולם בתפילה אפילו בציבור, והרמ"א אומר וכן נוהגים, והטעם בדבר שמכיון שיש בתפילות ר"ה ויוה"כ יש לכל אחד סידור ומחזור ביד ולכן הוא לא יפריע להם בזה שהוא מתפלל בקול, והמ"ב מביא מהמג"א ועוד אחרונים שיותר טוב להתפלל בלחש אפילו בר"ה ויו"כ אם הוא יכול לכוון.

אומרת הגמרא רבי אבא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה ר' אבא היה משתמט שלא לראות את רב יהודה, דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל ר' אבא היה ברצונו לעלות לא"י והוא ידע שרב יהודה מתנגד לזה דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר (ירמיהו כ"ז) בכלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה' ומשום שהוא היה ידוע שרב יהודה אסור לעלות מבבל לא"י לכן רב אבא לא היה מתראה לרב יהודה ולא היה נכנס לביהמ"ד, אומרת הגמרא אמר ר' אבא אמר איזיל ואשמע מיניה מילתא מבית וועדא אלך לשמוע איזה הלכה מבית הועד לפני שאני עולה לא"י ואני אשמע מבחוץ מביהמ"ד את מה שרב יהודה אומר והדר אפיק, אול אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה הלך ר' אבא והוא מצא שהתנא (התנא הכוונה לחכם מיוחד שהיה תמיד חוזר וגורס ברייתות והוא היה מביא את הברייתות בביהמ"ד) והוא היה אומר את הברייתא לפני רב יהודה היה עומד בתפלה ונתעטש ממתין עד שיכלה הרוח (ובצד מבואת הגיירא של הטור והשו"ע עד שיכלה הריח, דהיינו שזה היה מדובר שהוא התעטש מלמטה) וחוזר ומתפלל ולאחר מכן הוא חוזר ומתפלל, איבא דאמרי היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריי ארבע אמות אז הוא מרחיק לאחוריו ד' אמות ומתעטש וממתין עד שיכלה הרוח עד שיגמר הרוח של הנפיחה וחוזר ומתפלל ואומר רבוננו של

סימן יפה שעושים לו נחת רוח למעלה מן השמים למלאות את שאלתו ותר"י הוסיפו שהעיטוש מחזק את האיברים וכך עושים לו למעלה בענין תפילתו שתהיה מקובלת, א"כ גם עיטוש העיטוש תירצונו, רבי שנתעטש הכוונה עיטוש שמתעטשים מלמעלה ומה שכתוב בברייתא סימן רע לו זה מי שנתעטש בנפיחה מלמטה.

אלא רק ארק קשיא בברייתא כתוב שלרוק, לירוק באמצע התפילה זה דבר מאוס ואיך רבי ירק באמצע התפילה. עונה הגמרא רק ארק נמי לא קשיא אפשר כדרב יהודה דאמר רב יהודה היה עומד בתפלה ונודמן לו רוק אדם שעומד בתפילה ונודמן לו לירוק, מבליעו בטליתו הרי שהוא מבליע את הרוק בטלית שלו, ואם טלית נאה הוא ואם זו טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו אז הוא מבליע את זה בתוך הסודר שבראשו, שהיו לובשים את הסודר על הראש ושני הקצוות של הסודר תלויים לו מלפניו ובוזה הוא מבליע את הרוק, וא"כ גם רבי שירק פירושו שהוא היה מבליע את זה באפרקסותו (בסודר) כדברי ר' יהודה.

אומרת הגמרא רבינא הוה קאי אחורי דרב אשי רבינא עמד מאחורי רב אשי נודמן לו רוק פתקיה לאחוריה הוא ירק זרק את הרוק לאחוריו, אמר ליה לא סבר לה מר להא דרב יהודה מבליעו באפרקסותו ולמה הוצרכת לירוק את זה לאחוריו, אמר ליה אנא אנינא דעתאי אני איסתניס ואין אני יכול לסכול לירוק את הרוק שיש לי לתוך האפרקסותו, לתוך הסודר.

ופירשנו אפרקסותו שזה הסודר על ראשו כפירושו של רש"י וכך גם פירש רש"י לעיל בענין שמותר לצרור את התפילין ביחד עם המעות באפרקסותו בדף כ"ג ע"ב פירש רש"י שזה הסודר על ראשו, תר"י מביאים בשם רב האי גאון לפרש שאפרקסותו הוא בגד התחתון שלובש אותו תחת החלוק ושעל זה הבגד גם אמרו לעיל בדף כ"ג ע"ב שצורר אדם מעות ותפילין באפרקסותו והכוונה כמו שרש"י אמר שם זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ומדובר שבמלבוש זה המנהג שלהם היה לעשות לו כיסים סביב הצוואר ולכן הוא יכול לשים את המעות בכיס אחד ואת התפילין בכיס אחר, וגם מה שלמדנו כאן מבליעו באפרקסותו הכוונה שהוא מבליע אותו בכיס אחד ממה שיש לו באפרקסותו ומובא בתר"י ראייה מהלכות דרך ארץ ששם משמע שאפרקסותו הוא בגד שהוא לובש אותו מתחת לחלוק.

ועיין כאן בראשונים בתר"י וברא"ש כמה וכמה פרטי דינים הנלמדים מסוגית הירושלמי בענין זה שלמדנו לגבי גיהק פיהק נתעטש רק וכן לגבי שלא יניח ידו על סנטרו שמובא בירושלמי שזה דרך גאווה להניח יד על הסנטר בשעת התפילה, כך דנים כאן הראשונים מדברי הירושלמי גם בתר"י וגם ברא"ש ובעוד ראשונים.

אומרת הגמרא המשמיע קולו בתפלתו למדנו לעיל הרי זה מקטני אמנה, אמר רב הונא לא שנו אלא שיכול לבוין את לבו בלחש אם גם כשהוא מתפלל בלחש הוא יכול לכוון את לבו אז כשהוא משמיע את קולו הרי זה מקטני אמנה אבל אין יכול לבוין את לבו בלחש אם הוא לא יכול לכוון

לא הייתי מציינת לדבריו.

איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא קריאת שמע שממירא זאת אמר רבה ב"ב חנה בשם ריב"ל, ועליה אמר ליה רב חסדא האלהים (וכפי שאמרנו זה לשון שבועה) אם אמרה לי רבי יהושע בן לוי בפומיה אם ריב"ל היה אומר לי את זה בפה לא ציינתא ליה לא הייתי מציינת לדבריו.

שואלת הגמרא ומי אמר רב הונא הכי שמותר לו לאדם לקרוא ק"ש כשהוא מהלך במבואות המטונפות והאמר רב הונא תלמיד חכם אסור לו לעמוד במקום המטונפת לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה הת"ח כל כולו שקוע בתורה אז לכן אסור לו לעמוד במקום המטונפת שהרי לא יתכן שהוא יעמוד שם בלי להרהר בד"ת, וא"כ איך הוא אומר שמותר לקרוא ק"ש כשהוא מהלך במבואות המטונפות. עונה הגמרא לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך, מה שרב הונא אמר שאסור לו לת"ח זה לעמוד במקום המטונפת שא"א לו לעמוד בלי הרהור, אבל מה שהוא אומר שהוא קורא ק"ש כשהוא מהלך במבואות המטונפות כשהוא מהלך מותר.

אלא שבחילוק זה שבין לעמוד ולהלך אז בתשובות הרדב"ז בחלק א' סימן שמ"ב מסביר שגם לדעת רב הונא שאסור לעמוד הכוונה בזמן מרובה שהאדם העומד במקום עומד במקום אחד הרבה זמן וא"א לו לת"ח לעמוד הרבה זמן בלי הרהור תורה, ולכן הוא לא אמר שאסור לעבור ורק א"א לו לעמוד הרבה זמן בלי הרהור תורה, משמע מזה שגם להלך במבואות המטונפות אסור לו ללכת כשהוא מהרהר אלא שבשעה שהוא מהלך יתכן שהוא יעבור מהר בלי להרהר, וכך מפורש בדברי המהרש"א בגמרא בתענית דף כ' שם אומר ר' אדא ומעיד על עצמו שלא הרהר במבואות המטונפות אומר המהרש"א שללכת אפשר בלי הרהור משום טרדה של ההילוך ואעפ"כ רב אדא היה נזהר מללכת במבואות המטונפות כי הוא לא הלך ד' אמות בלי תורה. הרי שגם המהרש"א מפרש שלעמוד א"א בלי הרהור ואילו להלך אפשרי גם בלי הרהור, אבל מפשטות דברי הגמרא משמע שרב הונא הוא זה שסובר שלהלך במבואות המטונפות הוא יכול להניח יד על הפה ולקרא ק"ש הרי שמותר לו לומר דברים שבקדושה בשעה שהוא מהלך במבואות המטונפות. ולכן מפרשים חלק מגדולי האחרונים כמו הקרית ספר להמב... בפרק ג' מהלכות ק"ש שהוא סובר שגם אליבא דר"ה מה שמותר לו להניח יד על הפה והוא לא צריך לפסוק מלקרוא ק"ש משום כיון שהוא מהלך לא חסר כאן במחניך קדוש, הרי הלימוד שאסור לומר דברים שבקדושה במקומות המטונפים נלמד ממה שכתוב מחניך קדוש, ורק במקום שהאדם חונה ועומד שם זה נקרא מחנה אבל כשהוא מהלך מקום הילוכו לא קרוי מחנה שלו ולכן מותר לו בהילוך, וכך גם דן הגבורות אר"י שם על אותה גמרא בתענית דף כ', והאריך כאן אצלנו בספר עינים למשפט.

שואלת עכשיו הגמרא ומי אמר רבי יוחנן הכי שמוניח ידו על פיו וקורא ק"ש כשהוא מהלך במבואות המטונפות.

עולם יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו את גודל החרפה והכלימה של אדם אפילו כשהוא בחייו ובאחריתנו רמה ותולעה ולאחר מותנו הרי נהיה רימה ותולעה, וכך הוא מפסיק בתפילה מסביר רש"י שהרי התפילה בין כה מופסקת ועומדת ע"י הרוח אז לכן הוא גם יכול להפסיק ולומר את הדבר הזה את הבקשה את ההודעה הזאת באמצע ומתחיל ממקום שפסק ולאחר מכן הוא חוזר להמשיך מן המקום שבו הוא פסק בתפילתו, אמר (ולא גורסים ליה כי ודאי הוא לא דיבר אל רב יהודה הוא הרי לא רצה להתראות לפניו, הוא עמד בחוץ כפי שהבאנו מפירושו של רש"י, אלא אמר) אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי אם לא באתי רק לשמוע דבר זה גם כן די לי.

שואלים תר"י למה למעלה למדנו בדף כ"ב ע"ב שאם היה מתפלל ומים שותתים על ברכיו הוא ג"כ ממתין עד שיכלו המים וחוזר להמשיך התפילה ולמה לא הצריכו אותו לומר יצרתנו נקבים נקבים כמו שהצריכו בכאן, עונים תר"י שם איגלאי מילתא שהוא פושע שהוא באמת היה נצרך לנקביו מתחלה ולא בדק את עצמו ואילו את הברכה הזאת לומר רבון העולמים תקנו אותה רק לאונס ולכן אומרים בנוסח הברכה גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו יהודיע שאנוס היה ואין היכולת בידו להתאפק מלהפיח, אבל בדבר שהוא בידו לבדוק את עצמו אם הוא צריך לנקביו והוא פושע בנפשו אינו יכול לומר זאת, אבל כאן שהוא אנוס וזה אנוס מצוי ואין האדם יכול להזהר ממנו התקינו לאמר זאת. וכל מה שלמדנו כאן בסוגיא נפסק להלכה בהל' תפילה סימן ק"ג בסעיף ב' ויש שם כמה וכמה פרטי דינים שנכתבארו שם במ"ב.

אומרת הגמרא תנו רבנן למדנו בכרייתא היה ישן בטליתו אדם שישן כשהוא מעוטף בכגד ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנח הוא לא יכול להוציא את הראש מפני הקור חוצץ בטליתו על צוארו וקורא קריאת שמע אז הוא יכול לחצוץ בטלית על צוארו, דהיינו את מה שיש מן הטלית ולמעלה מן הכתפים הוא מדביק אל הצואר, ומדובר באדם שיושן עירום אלא הטלית עוטפת אותו אז כשהוא חוצץ עם הטלית על צוארו אז הוא יכלו לקרוא ק"ש, ויש אומרים על לבו שהוא צריך לחצוץ עם הבגד עם הטלית על לבו.

שואלת הגמרא ותנא קמא איך מספיק שהוא יחצוץ עם הטלית בצואר הרי לבו רואה את הערוה הרי מכיון שאין שום חציצה והפסק בין הלב והערוה כיון שהוא ערום איך הוא יכול לקרוא ק"ש הרי לבו רואה את הערוה. עונה הגמרא קסבר לבו רואה את הערוה מותר.

אומרת הגמרא אמר רב הונא אמר רבי יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות אם הוא מהלך במבואות היינו ברחובות שיש בהם תינופת מניח ידו על פיו וקורא קריאת שמע אז הוא מניח את היד על הפה וכך הוא יכול לקרוא ק"ש על אף שהוא נמצא במקום מטונף, אמר ליה רב חסדא האלהים זה לשון שבועה אם אמרה לי רבי יוחנן בפומיה אפילו אם ר"י היה אומר לי זאת כמו פיו לא ציינתא ליה

עליהם את העון כי טוב היה שלא היו מקיימין אותו כלל, וכמו שהוסיפו תר"י שדרך בני העולם שהם עושים עבירות להנאת עצמם וזה עושה עבירה לחנם הוא עוד חושב שהוא עושה מצוה בקריאה שהוא קורא ק"ש ולמעשה הוא עושה עבירה שהוא מבזה את התורה באותה קריאה שהוא קורא במבואות המטונפות וזה נחשב שהוא עושה עבירה בחנם ללא שהוא ינהה מזה.

רב אדא בר אבהה אמר מהכא (במדבר ט"ו) **כי דבר ה' בזה דבר ה'** זה דיבור בזה כשהוא אומר ק"ש במבואות המטונפות, ועל זה אומרים תר"י שבגמרא סנהדרין דף צ"ח ע"ב שם מבואר שלכו"ע מי שאומר ד"ת במבואות המטונפות נאמר עליו כי דבר ה' בזה אבל כאן רק רב אדא ב"א סובר כך משא"כ ריב"ל סובר שרק אם הוא מתחיל לקרוא במבואות המטונפות יש לו עונש גדול להחשב דבר ה' בזה אבל כאן שהוא התחיל מתחלה במקום שלא היה שם טינוף אלא שהוא לא הפסיק סובר ריב"ל שאין העונש שלו גדול כ"כ.

ואם פסק מה שכרו אם הוא הפסיק מלהמשיך לקרוא במבואות המטונפות מה שכר יש לו.

אמר רבי אבהו עליו הכתוב אומר (דברים לב) **ובדבר הזה תאריכו ימים**, בדבר כמו דיבור, בשביל דיבור זה שנהרתם עליו שלא לקרוא ק"ש במבואות המטונפות גם בזה תאריכו ימים.

למדנו שר' יוחנן אמר לר' אבהו אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש, הרי שר' יוחנן סובר שאם הוא הפסיק בק"ש בזמן כ"כ גדול שבו היה יכול לקרוא את כל הק"ש הוא צריך לחזור לתחלת ק"ש, ולעיל בדף כ"ג היה לנו בזה מחלוקת שהגמרא הזכירה שיש מחלוקת אם שהה כדי לגמור את כולה אם הוא חוזר לראש או שהוא חוזר למקום שפסק, ורש"י שם ציין לדברי הגמרא אצלנו, וכאן בסוגיתנו הרי"ף (ודברי הרי"ף מתחילים בסוף דף ט"ז ע"ב מדפי הרי"ף) אומר שההלכה היא כשהוא חוזר לאחר שהוא הפסיק בק"ש הוא חוזר למקום שפסק ואע"פ שהוא שהה כדי לגמור את כולה, וכך אומר הרי"ף מסקנת הגמרא בסוף מסכת ר"ה שלענין ק"ש וכן בתקיעות שופר וכן בהלל וכן במגילה בכל אלו אפילו אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר למקום שהפסיק ואינו חוזר לתחלתם, רק בתפילה בלבד אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש.

ובזה הבעל המאור חולק על הרי"ף והוא אומר שאין שום הפרש בין תפילה לשאר הדברים שהזכרו כאן ק"ש הלל מגילה, אלא שבכולם אע"פ ששהה כדי לגמור את כולה הוא חוזר למקום שפסק ואין חילוק בין תפילה לשאר הדברים וגם בתפילה הוא חוזר למקום שפסק ולא לראש התפילה.

גם תר"י מביאים שכך דעתם של רבני צרפת שאין חילוק בין תפילה ובין ק"ש ומגילה שבכל מקום הוא חוזר למקום שפסק. והבעל המאור עצמו הסביר כבר שמקור דברי הרי"ף לחלק בין תפילה לק"ש זה הסוגיא לעיל בדף כ"ג שהגמרא אמרה שאם שהה כדי לגמור את כולה כו"ע סבירא להו חוזר לראש וחוזר הרי"ף שזה נאמר לענין תפילה כדי שלא יסתור את מסקנת

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא בבית המרחץ ובבית הכסא אסור לו לאדם להרהר בד"ת וא"כ הרי שר' יוחנן אומר שאסור להרהר ואיך הוא כאן אומר שמותר להלך ולקרוא ק"ש במבואות המטונפות.

וכי תימא הכא נמי כאן בעומד כאן במהלך ורק במהלך אמר ר' יוחנן שמותר ומה שכתוב בשבבית המרחץ ובבית הכסא אמר ר' יוחנן שאסור להרהר בד"ת הכוונה כשהוא עומד שם. על זה שואלת הגמרא איני, והא רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן ר"א היה מהלך אחרי ר"י והוה קא קרי קריאת שמע והוא היה קורא ק"ש, **כי מטא במבואות המטונפות אשתיק** כשהוא הגיע למקומות המטונפות הוא הפסיק, שתק והפסיק מלהמשיך לקרוא ק"ש, **אמר ליה לרבי יוחנן** אחר שהם יצאו משם הוא שאל את ר' יוחנן להיכן אהדר להיכן אני צריך לחזור, האם לחזור ולהתחיל מתחלתה של ק"ש או שמא מספיק שאני אחזור מן המקום שבו הפסקתי, **אמר ליה** אמר לו ר' יוחנן **אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש** אם ההפסק היה שהות זמן שלא יכלת לגמור את כל הק"ש הרי אתה צריך להתחיל שוב מההתחלה, הרי שר' יוחנן אומר שלא לקרוא ק"ש כשהוא מהלך במבואות המטונפות.

עונה הגמרא הכי **קאמר ליה** כך היתה תשובתו של ר' יוחנן לדידי **לא סבירא לי** אני בכלל אינני סובר שהיית צריך להפסיק, כי לדידי אני סובר שיכלת לקרוא ק"ש גם במבואות המטונפות, לדידך **דסבירא לך** אבל אתה שאתה סובר שהיית צריך להפסיק מלקרוא ק"ש כי אתה סובר שבמקומות המטונפות אסור לקרוא ק"ש **אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש** כיון שאתה הפסקת אז הדין הוא שאם שהית כדי לגמור את כולה אתה צריך לחזור לראש.

אומרת הגמרא **תניא כותיה דרב הונא תניא כותיה דרב חסדא**.

תניא כותיה דרב הונא המהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ויקרא קריאת שמע כמו שרב הונא אמר, **תניא כותיה דרב חסדא היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא קריאת שמע ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא אפילו אם הוא כבר היה מלפני כן באמצע ק"ש פוסק** הוא צריך להפסיק מלקרוא ק"ש.

לא פסק מאי אם הוא לא הפסיק לקרוא ק"ש והוא המשיך במבואות המטונפות.

אמר רבי מיאשה בר בריה דרבי יהושע בן לוי עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ') **וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם**, מסבירים תר"י כלומר כיון שהוא עושה את הדבר בעבירה נמצא שלא יהיו החקים והמשפטים טובים ולא יחיו בהם.

רב אסי אמר מהכא (כך מוסיף הב"ח) (ישעיהו ה') **הוי מושבי העון בחבלי השוא**, חבלי השוא חבלים שהם כמו שוא, כמו דבר שאין לו קיום שהם אינם חזקים אלא נוחים להתנתק בקלות וכך הם מושכים את העון על עצמם כמו בחבלי השוא, אומר רש"י אף זה ע"י דיבור בעלמא הוא נענש, וכך אומרים תוס' בחבלי השוא כלומר בחנם מושכים

לו לשבת שם עם התפלן.

אלא מסבירה גמרא כדאמר רב נחמן בר יצחק עד שיגמור עמוד ראשון היינו אותו יציאה ראשונה לזה התירו לו להניח ידו עליהן.

שואלת הגמרא ולפסוק לאלתר וליקום למה לא נאמר לו שיפסיק מיד ויקום.

עונה הגמרא משום דרבן שמעון בן גמליאל, דתניא למדנו בכרייתא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוזר פירושו אדם שהיה צריך לנקביו לגדולים ואיפק את עצמו ועייז העמוד חוזר מביא את האדם לידי הדרוקן (חסר כאן מילה או שתיים) מנפח את הכרס, סילון החוזר היינו כשהוא מתאפק מלהטיל מי רגלים ולהשתין מביא את האדם לידי ירקון זה חולי ששמו גלניצה אומר רש"י ולפי דברי המתרגם הכוונה למין צהבת.

אתמר אומרת הגמרא **צואה על בשרו כשיש צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא**, מסביר רש"י שמדובר שיש מחיצה בינו לבין ביהכ"ס אלא שהוא הכניס את הידים לפניו מן המחיצה וכמו כן גם צואה נמצאת על בשרו מבואר בראשונים שמדובר שהצואה הזאת מכוסה בכגדים, אלא שנחלקו בזה הראשונים האם מספיק שזה מכוסה בכגדים על אף שזה מקום שיכול היה לראות אותו אבל כיון שעכשיו זה מכוסה בכגדים מותר או שמא צריך שזה יהיה במקום המתכסה מאליו בגופו בלא המלבושים כגון שזה נמצא בין אצילי ידיו תחת בית השחי וכיוצא בו אבל במקום שזה נראה סוברים ראשונים אלו (ושתי הדעות מובאים גם בתר"י וגם ברא"ש) שבמקום הנראה אין הכיסוי של המלבוש מועיל ואסור, הרי שמדובר עכ"פ שצואה זאת שהיא על בשרו הכוונה שהיא מכוסה או בכגדים או שהיא צריכה אפילו להיות במקום בגוף שהוא מכוסה, נחלקו בזה רב הונא ורב חסדא, רב הונא אמר מותר לקרות קריאת שמע, רב חסדא אמר אסור לקרות קריאת שמע.

מסבירה הגמרא **אמר רבא מאי מעמא דרב הונא דכתיב (תהלים ק"ג) כל הנשמה תהלל יה כל הנשמה הכוונה לאיברים שנושמים בהם, הפה, והאף החותם, הם בכלל ההילול ולא שאר האיברים, ומכיון שהפה והחותם לא נמצאים במקום שאסור לומר דברים שבקדושה מותר לו לקרוא ק"ש.**

ורב חסדא אמר אסור לקרות קריאת שמע. מאי מעמא דרב חסדא.

דכתיב (תהלים ל"ה) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך שצריך שכל עצמותיו כל איברי הגוף יהיו במקום שבו אפשר לומר דברים שבקדושה, ומכיון שהידיים או אותו חלק בבשר שיש עליו צואה הם במקום שא"א להגיד דברים שבקדושה אז חסר בכל עצמותי.

אומרים תוס' בסוף העמוד הקודם שפסק רבינו חננאל כרב חסדא שאסור לקרות ק"ש אפילו צואה תחת בגדו על בשרו ג"כ אסור לקרות ק"ש דהיינו אפילו שהצואה מכוסה בבגד, והם סוברים כל עצמתי תאמרנה ולכן החלכה היא כרב חסדא שאע"ג שרב חסדא הוא תלמידו של רב הונא הרי הולכים

הסוגיא בר"ה, אומר הרי"ף בדף כ"ג מדובר לענין תפלה שם אם הוא שהה כדי לגמור את כולה כו"ע סוברים חוזר לראש וכך היא ההלכה ואילו לענין ק"ש מסקנת הגמרא בסוף מסכתא ר"ה שאפילו אם שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש ולא כדברי ר' יוחנן שאמר לר' אבהו אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש, והבעל המאור דוחה את הראיה מאות סוגיה בדף כ"ג כי מה שאמר רב אשי אינו אלא לרווחא דמילתא שאפילו מי שסובר בכל מקום שאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש יוכל להעמיד את המחלוקת שם לענין מי ששתתו מים על ברכיו שמפסיק מתפילתו שזה אפילו בלא שהה, ומי שבאמת סובר שאם שהה כדי לגמור את כולה אז גם כן הדין שאינו חוזר לראש אז הרי אין הבדל אם שהה או לא שהה ובכל מקום הדין הוא שאינו חוזר אלא למקום שפסק.

אומרת הגמרא **אמר רב הונא היתה טליתו חגורה לו על מתניו אדם שהטלית חגורה לו על המתנים, מותר לקרות קריאת שמע מותר לו לקרוא ק"ש על אף שממתניו ולמטה הוא עירום מותר לו לקרוא ק"ש, כיון שהטלית חגורה על מתניו לכסות אותו ממניו ולמטה.**

אומרת הגמרא **תניא נמי הכי**, למדנו כך בכרייתא, היתה טליתו של בגד ושל עור ושל שק היינו לא חשוב ממה הטלית עשויה, ואם היא היתה חגורה על מתניו מותר לקרות קריאת שמע,

- דף כ"ה ע"א

אבל לתפילה אם הוא רוצה להתפלל י"ח עד שיכסה את לבו, כיון שבתפילה הוא עומד לפני המלך צריך הוא להראות את עצמו כמי שעומד לפני המלך ולעמוד באימה, ואילו בק"ש אינו נחשב מדבר לפני המלך, אז בק"ש לא איכפת לנו במה שהלב מגולה אבל לענין תפילה צריך הוא לכסות את לבו.

מסבירים תר"י שאע"פ שיש הפסק בין לבו ובין הערוה ע"י הטלית שחגורה על מתניו אע"כ מפני שהלב הוא האבר הנכבד שבכולם אמרו שיהיה מכוסה.

אבל להלכה נפסק שלא רק הלב צריך להיות מכוסה אלא כל האיברים של האדם צריכים להיות מכוסים בשעת התפילה, כך מפורש להדיא בשו"ע או"ח סימן ע"ד סעיף ו', היתה טליתו חגורה על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה אע"פ שממתניו ולמעלה הוא עירום מותר לקרות ק"ש אבל להתפלל אסור עד שיכסה לבו, אומר על זה המ"ב (ודבריו הם מהב"ח) והוא הדין כל גופו ונקט המחבר לבו איידי דרישא דבק"ש הוא אמר ששאפילו את לבו הוא לא צריך לכסות, לכן הוא הזכיר לבו אבל הוא הדין כל גופו, והטעם הוא למה תפילה חמורה יותר מביא המ"ב דברי רש"י שבתפילה צריך לראות את עצמו כעומד לפני המלך ומדבר לפניו באימה משא"כ ק"ש אינו נחשב כעומד לפני המלך.

אומרת הגמרא **ואמר רב הונא שכח ונכנס בתפילין לבית הכסא**, אדם ששכח שהוא לבוש בתפילין ונכנס אתם לביהכ"ס מניח ידו עליהן הוא מניח את היד על התפילין עד שיגמור.

שואלת הגמרא **עד שיגמור סלקא דעתך כ"כ הרבה נרשה**